

~~insemmi dan l-episodju għax Dun Karm ta' sikwit kien iħobb isemmih ma' ħafna sa ma miet.~~

~~Iżjed tard jiena mort l-Università; però r-relazzjonijiet ma' Mons. Psaila ma ntemmex: baqa' jieħu interess fl-istudji tiegħi.~~

~~Wara li spiċċajt l-istudji u ġejt lura minn Ruma, Itqajt ma' Mons. Psaila mhux bħala student tiegħu, iżda bħala kollega fit-tagħlim fil-Fakoltà Teologika tas-Seminarju, hu bħala professor tal-Istorja tal-Knisja u jiena bħala professor tal-Iskrittura.~~

~~Meta fl-1924 sirt Isqof, ma nistax ngħid kemm feraħ. Ġie d-dar u fakkar 'l ommi f'dak li kien qallha: kienet sodisfazzjon kbira għalih. Għall-okkazzjoni kiteb sunett.~~

~~Tul l-ghoxrin sena li domt Isqof Għawdex il-laqgħat tagħna saru aktarx rari. Iżda meta ġejt Malta konna ta' sikwit niltaqgħu u f'dawn l-aħħar snin kull meta kien darba fix-xahar jiġi l-Belt biex jieħu l-pensjoni, kien bl-istess karrozza jiġi l-Palazz jagħmilli zjara b'edifikazzjoni ta' kull min kien jarah. Ma hemmx bżonn ngħid li meta dan ma baqax jagħmlu, għax ingabar għand il-Blue Sisters, kont nagħmlu jien.~~

~~Meta l-ammiraturi tiegħu kienu ħasbu biex jiċċelebraw l-gheluq id-disgħin sena, jiena kelli nieħu schem fil-festegġjamenti li kellhom isiru; iżda Alla għogbu isejjahlu qabel din ie-ċirkostanza, u dak li ma stajt nagħmel f'dawn ie-ċelebrazzjonijiet għamiltu fil-funeral li sarlu billi ħadt schem fih u bghatt is-Seminaristi biex anki huma jieħdu schem.~~

DUN KARM

(Apprezzament)

Ta' MONS. PROFESSUR P.P. SAYDON, B.LITT., B.L.CAN., LIC.S.S., D.D.,
D.LITT. (Hon. Causa)

DUN KARM! Hekk jafu kullhadd il-Monsinjur Dun Karm Psaila D.Litt.(Hon.) u hekk kont nafu jien tnejn u ħamsin sena ilu meta, f'Ottubru 1908, dħalt is-Seminarju tal-Furjana fejn kien iġġalliem it-Taljan. U jekk matul dawn is-snin kollha ma tbiddelx ismu, anqas ma tbiddlet qalbu. Dun Karm baqa' dejjem dak li kien, dħuli, ħabib ta' kullhadd, bi tbissima fuq xufftejh u kelma ħelwa dejjem lest għal kullhadd. U Dun Karm kien juri qalbu mhux biss man-nies tal-iskola u fuq il-mejda tal-istudju, imma ma' kullhadd u kullimkien. Fl-iskola jew San Pawl il-Baħar, fis-sajf fil-ghaxija jew bil-

lejl bil-kitarra jew bil-mandolina, imdawwar minn xi studenti jew bil-boċċa f'idu jimmira għal-likk, bil-lapis f'idu jsewwi xi vers ta' poeżija ta' wiehed żagħżuġ jew bl-istikka fuq il-mejda tal-billard, Dun Karm kien dejjem l-istess, bniedem ferrieħi, dħuli, ħabib taż-żgħażaġh u ta' kull-ħadd. Hekk kont nafu fis-sena 1908, meta rajtu l-ewwel darba, u hekk bqajt nafu sas-sena 1961, meta rajtu l-aħħar darba ftit qabel ma miet.

Bniedem bħal dan għandek taħseb li kellu jgħaddi ħajjtu kollha qalb il-ward tal-ħbiberija ta' kullħadd. Imma kull warda fiha x-xewk, u Dun Karm flimkien mal-fwieħa tal-ward tal-ħbiberija ħass ukoll it-tingiż tax-xewk tal-ġhira. Kienet is-sena 1910 meta l-ilsna ħżiena ta' xi Maltin ġiebu minn Ruma wiehed, ras għolja, biex jara l-istat tal-Knisja ta' Malta. Sar ħafna tibdil li semmewh *riforma*, u dan it-tibdil baram fil-mewġ qalil tiegħu 'l Dun Karm ukoll. Dik il-ħabta Dun Karm u xi qassisin oħra jgħallmu s-Seminarju kellhom kamra s-Seminarju u kienu joqogħdu hemm jieklu u jorqdu. Kienu jhobbu s-Seminarju, li għalihom kien il-ħajja tagħhom, u aħna s-seminaristi konna nħobbuhom bħal shabna. Ġiet dik li jgħidulha *riforma* u Dun Karm u s-surmastrijiet l-oħra sabu ruħhom barra mis-Seminarju. Il-ġhala? Dun Karm qatt ma qalha l-istorja tiegħu, imma kultant kienet tiżloqlu xi kelma żgħira, u minn dik il-kelma żgħira aħna stajna nifhmu li kien hemm min iġir għalih u li qala' xi qlajja' kerha fuqu. X'kienet? Dak li ma qalx hu, ma rridux ngħiduh aħna; biss min jaf 'il Dun Karm tajjem jista' jahseb li dik il-qlajja, ma kenitx ħlief gidba ħoxna u tajn maħmuġ mitfugħ fuq l-isem nadif ta' Dun Karm, il-ħabib ta' kullħadd. U Dun Karm, ta' bniedem kbir li kien, flok ma tefa' l-istess tajn maħmuġ fuq min tefagħhulu, qagħad isofri fis-skiel id-daqqa ta' ħarta li tawh u talab maħfra lil min tahieli. U illum, wara ħamsin sena, dik l-istorja tinsab midfuni flimkien mal-ħażen li ħalaqha.

Dun Karm hu magħruf minn kullħadd bħala poeta. Imma qabel ma sar poeta Malti Dun Karm kien poeta Taljan. Niftakru b'liema heġġa kien ifissrilna l-poeżiji li kien ikollna għall-eżami u kemm konna nieħdu pjaċir nisimghuh jitkellem b'dak il-mod ċar, ħafif u bi kliem ħiereġ mill-qalb dawki il-poeżiji. Kiteb ħafna poeżiji bit-Taljan li huma miġburin fiktieb *Foglie d'Alloro* u kellu isem sabiħ fost il-kittieba, Maltin u Taljani, tal-poeżija. Tant kienet naturali fih il-poeżija li, bħal poeta Latin Ovidju, meta kien jitkellem, il-kliem kien joħroġlu poeżija. U min jaf kemm-il darba fil-klassi kien jaqbad jitkellem u jdum ħafna jitkellem f'versi. Sewwa qalu r-Rumani li l-poeta jitwieled, mhux isir bl-istudju. U Dun Karm twieled poeta. Hekk jafuh 'il Dun Karm iż-żgħażaġh tal-lum, imma dawki li huma akbar minnhom jafu xi ħaġa oħra li żżomm ħajja f'qalbhom il-persuna, l-isem u x-xogħol ta' Dun Karm.